

BILBOTIK SANTURTZIRA
Andolin Eguzkitza euskaltzainaren
sarrera-hitzaldiaren erantzura

Santurtzi, 2002-II-23

Xabier Kintana Urtiaga

Santurtzi Herriko alkate jauna eta alderdi politikoen ordezkari zareten zinegotzi jaun-andreok, Eusko Jaurlaritzako kontseilariok, itsas herri honetako hiritarrok, Euskaltzainok eta hona etorri zareten lagunok: eskerrik asko egin diguzuen harrera bikainagatik, ohore eta agur guztioi.

Sr. Alcalde y señores y señoras concejales de Santurtzi, representantes de los partidos políticos, consejeros del Gobierno Vasco, ciudadanos de este pueblo marinero, sras. y sres. académicos y amigos todos aquí presentes: muchísimas gracias por la excelente acogida que nos habéis dispensado, mis respetos y un saludo cordial para todos.

Gure Akademiaren ohiturari zintzoki jarraituz, Andolin Eguzkitza euskaltzain berriaren sarrera-hitzaldi bikainaren erantzura euskaraz egingo dudan arren, garen tokiko egoera soziolinguistikoa kontuan harturik eta bertoko gogozko euskaldun erdaldunek merezi diguten errespetuagatik ere, zilegi izan bekit, hasiera-amaieretan bederen, erdaraz ere hitz labur batzuk esatea.

Todos conocemos esa bonita canción que tanto ha popularizado, dentro y fuera de Euskal Herria, el nombre de este concejo, uno de los siete del valle encartado de Somorrostro. Me estoy refiriendo, naturalmente, a *Desde Santurce a Bilbao*, cuya melodía y letra nos son entrañablemente familiares desde la niñez. Por otra parte, es justo confesar, que gracias a ella la mayoría de los vizcainos tuvimos ocasión de aprender, casi sin darnos cuenta, nuestras primeras palabras vascas: *Sardina freskue*, testimonio inconsciente, por otra parte, de la lengua, que todavía no hace mucho, era la habitual de los habitantes del puerto de Santurtzi.

Hoy, Euskaltzaindia, La Real Academia de la Lengua Vasca, ha querido realizar el trayecto inverso, viniendo Desde Bilbao a Santurtzi, *Bilbotik Santurtzira*. Y como sería ilógico y totalmente absurdo tratar de vender sardinas

a quienes han tenido y aún mantienen una excelente tradición de pescadores, que se evidencia en sus magníficos restaurantes, Euskaltzaindia os ha traído en su cesta algo distinto, un producto que sabemos que os es muy querido: *Euskara freskue*.

Está claro, que, después de más de veinte años de singladura autonómica, el euskara no es tan desconocido en el Santurtzi actual. Gracias a ello, ha desaparecido aquella sensación que muchos ciudadanos tenían durante el franquismo, impresión muy real, de sentirse privados de algo que, aunque no lo habían poseído nunca, era también patrimonio suyo, ya que sentían que la administración centralista les estaba robando una parte esencial de la herencia histórica y cultural de su propio pueblo. Afortunadamente no todos se resignaron. De hecho, son muchos los santurtziarras que, gracias a su esfuerzo, al empeño y sacrificio de sus familiares, a la labor realizada por las ikastolas, las escuelas públicas y privadas actuales y los euskaltegis, conocen y hablan perfectamente el idioma originario y más antiguo de nuestro país, y también de toda Europa. Y buena prueba de su excelente nivel de conocimientos es, precisamente, el hecho que hoy conmemoramos: la entrada en Euskaltzaindia de un hijo de Santurtzi, de Andolín Eguzkitza, euskaldun berria, representante y símbolo de la recuperación del euskara en la margen izquierda de nuestra Ría, y primer académico de las Encartaciones, que pasa a ocupar la vacante dejada por el académico Luis Villasante, a causa de su fallecimiento.

Lehenago esan dudan bezala, gaur Bilbotik Santurtzira etorri gara euskaltzainok. Hona ekarri gaituen itsasontziak, gainera, *Euskal Herria* izena dauka. Sinbolo polita eta esanguratsua, nik uste, hona Euskal Herri osoko akademikoak etorri garelako: Arabarrak, Bizkaikoak, Gipuzkoarrak, Lapurdikoak, Nafarroa bietakoak eta, hobe ez, Zuberotarrak ere bai. Esan liteke, beraz, gure herriko toki guztietako enbaxadoreak bildu garela gaur hemen, Eguzkitza adiskideari berak ongi merezi duen omenaldi hau eskaintzeko.

Niri dagokidanez, ordea, aitortu behar dut ez dela oraingoa izan Ibaizabalén zehar txango eder hau egin dudan lehen aldia. Gure aitita Luis Urtiagak, gaitzizezez Revertek, Bilboko itsasadarrean lan egiten zuen, haren seme Luisek eta Karmelok bezala, merkatalontzi handiak eta gabarrak ataian garraiatzen. Hori dela eta, gure txikitan, Karmelgo ama birjinaren egunean familia osoa bere atoiontzian sartu eta honainoko ibilaldia egiten genuen, baina egia esan, ordutik hona ia berrogeita hamar urte igaro ditut ibaibide polit hau egin barik. Horregatik gaurkoak haurtzaroko itsas eta santurtziar gogorapen pozgarri eta ahantzi xamar haiek erakarri dizkit gogora.

Eta portuan itsasotik lehortera salto egin dugunez gero, ez nituzke aipatzeke utzi nahi inguru honetako nekazariak, holakoak ez baitira falta Enkarterri aldean ere. Normala bezain bidezkoa izaten da lurra lantzen duenak bere ahaleginetik fruitu eta uzta ona lortu nahi izatea. Horregatik, gure baserritarrek, ezer egiten hasi baino lehen, lurra ondo goldatu, gero, mokilak hauste-

ko, narra pasa, ondoren hazi ona erein eta azkenik alorra zenbait aldiz ondo jorratzen dute. Hori bazekien Bernard Etxeparek ere, gure lehen idazle ezagunak, orain dela laurehun eta berrogeita hamar urte inguru bere poema-liburuan honako hau idatzi zigunean: «*Ogirik ez dakusat biltzen, hazi erein gaberik. Nork zer hazi erein, biltzen dizi komunki*».

Baina egia hori baserritarrek ez eze, arrantzaleek ere ondo baino hobeto jakin dute aspaldian, Santurtzi alde honetan behintzat. Horrexegatik, sardina-baltsak Ibaizabalen bokalean, Abrara sartzen zirenean, bertan hazten zituzten, arrainei bakailao-arrabak edo arrautzak jaten emanez, «masis», deitzen zenarekin alegia, hor egon eta gizendu zitezen. Ondoren, handik aste batzuk geroago, lodi-lodi eta ondo koipetsu zeudenean, beren puntuan alegia, sareekin harrapatzen zituzten. Horiexek omen ziren, ene osaba marinelen arabera behintzat, Santurtziko sardinak, hau da, kantak gogoratzen dizkigun «*sardinas, las de Santurce*» famatu horiek, eta ez itsasotik zuzenik arrantzatu ohi direnak, bertan apropos beitzaz ederki potolotuak baino. Jakin dudanez, sistima bera omen darabilte orain japoniarrek ere arrain ederrak eskuratzeko, baina halere, segur naiz ez dutela bertoko sardina mitiko haiek bezalakorik inoiz lortuko.

Eraman dezadan baina, mailua iltzera. Pasadizoak alde batera utzi eta natorren beraz gaurko mamira. Badakit konparazio guztiek aldean daramaten desegokitasun puntua aski nabarmen ageri dela hemen, neronek sinbolikoki «uzta» deitu dudana ez baita, kasu honetan, jateko zerbait, itsasoko sardinak edo baserriko ekoizkinak bezala, euskal gizarte osoaren onerako emaitza kulturalak baizik. Halere, ez genuke ahantzi behar aspaldian esan zitzaigula gizakiok ez garela ogi hutsez elikatzen, eta gure izpirituak ere bere bazka behar izaten duela. Beraz, mundu osoan bezala, gure Euskal Herrian ere, jakintza eta kultura txikitandik jorratu beharreko arloak dira, nagusitan hortik atera nahi diren ondorioak lortuko baditugu behintzat.

Eta txikitari hasi zen etengabeko lantze horren fruitua da, hain zuzen, Andolin Eguzkitza, Santurtziko semea, etxetik hasita, eskola onean hazia, eskola-programetako ohiko irakasgaiez gainera, bere herriaganako maitasuna ere irakatsi zioten maisu zintzoei esker. Orain Unibertsitateko irakasle elebiduna dugu, idazlea, eta, batez ere, bera ezagutzen duzuen guztiok nik bezain ongi dakizuenez, pertsona zintzo, apal eta maitagarria, prestu eta bakezalea, inon bakezalerik bada. Baina euskarazko eta kalitatezko irakaskuntzaren aldekoa eta horren praktikatazaile zintzoa delako, badirudi baten batek Bin Laden balitz bezala aurkeztea nahiago lukeela. Eta hau diot pertsona aski ezagun batek oraintsu egin dituen adierazpen tamalgarriengatik, euskara eta terrorismoa sinonimotzat emanez, ikastoletan, eskola publikoetan eta oro har, irakaskuntza elebidunean, gure hizkuntzaren eta kulturaren alde lanean dihardutenen lan ixil eta bikaina zikindu eta difamatzeko asmo zitalaz. Ene ustez, jaun horrek duen goi karguagatik diplomazia zer den hobeki jakin eta ahoa sarriago ixten ikasi

beharko luke, euskaldunon kontra gustu txarreko eta gizabide txarragoko gezur-irainak lau haizeetara barreiatzen ibili barik.

Gure azken euskaltzaina euskaldun berria dela esan dut, euskara galdua zegoen tokion sortua, baina ez da, lehentxeago iradoki dizuedanez, neguan us-tekabez sorturiko perretxiko bakartia, aurretik ongi zainduriko eta maiz jorratuturiko baratzeko ondorioa baizik.

Umearen zentzuna etxean entzuna diosku Bizkaiko esaera zaharrak, eta egia da. Andolinek etxean bertan jaso zituen euskaltzaletasunaren lehen irakaspentak. Gurasoak, Antolin Eguzkitza, Lamiakokoa, eta Celsa Bilbao, Portugalekoa, euskaraz ez zekiten arren, abertzale zintzoak ziren, euskaldun patriota garbiak alegia, eta bertoko balioak estimatzen irakatsi zieten beren sei seme-alabei: Nekane, Edurne, Keltse, Andolin, Josu eta Iñakiri. Eta bada garaia, hitz bakoitzari bere esangura propio eta egokia emanaz, *abertzaletasun* hitzaren adierazle-adieraziak inolako konplexurik gabe berreskura ditzagun. Izan ere, patriotismoa, –horixe besterik ez baita euskaraz *abertzaletasuna*–, hau da, nork bere herria eta jendea maitatzea, hemen eta mundu guztian, pertsona prestu guztientzat ohorea izaten da, norberarena mespreziatu edo gorrotatzen den bitartean, inorena neurrigabeki idolatratzea psikiatrari maizago bisita egin beharko lioketenen arazoa izaten den bezala, ea buru-gorroto eta menpekotasun-konplexua sendatzera laguntzen dien.

Baina Andolinen gurasoak, nolabait esan, euskaldun abertzale aurrekonstituzionalak izan ziren, zorionez, eta pentsatzen eta sentitzen zutenarekin bat etorritz, euskaltzaletasunaren hazia erein zuten beren ondorengoen gogo-bihotzetan. Euskal sentimendu horiek berek bultzatuko zituzten geroago Santurtziko lehen ikastola sortzera ere. Bereziki gogoratzekoa da, gainera, hori guztiori noiz eta gerra galduaren ondoan eta non eta Santurtziko giro erdaldunduan egiten jakin zutela, garaiko debeku eta eragozpen guztiak gora behera.

Dakizuenaz, Andolinen aita-amak ez dira jada gure artean, duela gutxi zenduak izanik. Ilusioa egingo zien, zer esanik ez, beren seme nagusia euskaltzain ikusteak. Halere, kristau fededun zintzoak ziren aldetik, segur naiz egun honetan gurekin batera, hortik goitik, betiereko bakeaz inguratutik, irribarrez eta pozik dakusatela Euskaltzaindiak eta Santurtziko herriak gaur beren seme Andolini egiten dioten harrera ona.

Ez genituen, jakina, Antolin eta Celsa bertoko euskaltzale bakarrak, aldamenean beste familia asko ere halakoxeak ziren eta. Horien artean, gainera, letragizon batzuk ere baziren, Genaro Urriaga idazle eta poeta euskaltzalea edota Joan Anjel Etxebarria idazle eta greko-latindar klasikoen itzultzailea, euskaltzain urgazlea ere izandakoa, adibidez. Horiek guztiok, zeinek bere bi-ziaren lekukotasunarekin, lagundu egin diete Andolini eta bera bezalako askori euskal bidea aurkitzen, gure inguruan erdal itzalak nagusi ziren garai zailan. Eta bidezkoa da haiekiko zor hori aitortu eta eskertzea, Andolinek berak ere ederki egin duenez.

Santurtzitik Bilbora joan zen ikastera, aita eskolapioen ikastetxera. Hantxe ezagutu zuen Justo Mari Mokoroa tolosarra, frantsesa ongi irakasteaz gainera, bere *Genio y Lengua* liburu argigarria eskuratu ziona. Beste irakasle euskaltzale batzuk ere izan zituen ikastetxean: Orkoién, Ortigosa edo Valencia eskolapioak edo Javier Eizagirre irakaslea, bere euskal kontzientzian eragin ez txikia utzi diotenak.

Gero Deustuko Unibertsitatean joan zen, Hizkuntzalaritza Erromanikoa egitera, ez baitzen oraindik Euskal Filologiarik gure artean. Garai hartan ezagutu nuen nik Andolin, unibertsitate giroan, geure herriaren egoera ilunaz kezkatu gendun ikasleok, euskara eta euskal jarduerak bultzatzeko, antolatu genuen Euskal Kultur Mintegian, zeinen idazkaria Isabel Lertxundi izan zen, zoritxarrez, auto-istripuan gazterik hila. Gure aldamenean, Alfonso Irigoien, Karmele Rotaetxe eta Gregorio Monreal irakasle euskaltzaleak izan genituen, beti ere laguntzeko prest, geroago Patxi Altuna eta Gotzon Garate ere izan ziren bezala. Ordukoexa da, beraz, Andolin eta biok elkarrekin lotzen gaituen adiskidetasun luze eta sakona, inoiz ere hautsi gabea.

Ez ziren, ordea, unibertsitatekoak Andolin Eguzkitzak euskal munduarekin izan zituen harreman bakarrak. Hizkuntzaz eta literaturaz kezkatu gendun ingurumen horretako jendea ere ezagutu zuen. Bilbon *Anaitasuna* aldizkariaren inguruan ibili zen, Imanol Berriatua zenarekin tratu handia izanez.

Lehenengo eta behin, bizkaiera ikasi zuen Eguzkitzak, eta geroxeago, bertoko euskara behin ere alde batera utzi gabe, literatur eredu batuaren alde azaldu zen. Harrezkero euskara batuan beste euskalki guztietako aberastasunak txertatzen saiatu da, Bizkaikoak batez ere.

Andolin Eguzkitzak euskara ikasi zuenean, Andima Ibiñagabeitia, Federico Krutwig eta Gabriel Aresti bizkaitarrekin, Txillardeggi gipuzkoarrekin, Henrike Knörr arabarrarekin, Jon Mirande zuberotarrarekin eta beste askorekin etengabe luzatzen ari zen jada euskaldun berrien katea. Horretara, horien guztien ahalegin pertsonalaren poderioz hautsen zen, ordura arteko abertzale txepel askoren leloa, euskara nahitaez txikitzen ikasi behar zelako ipuina, beren alferkeria estaltzeko zerabiltena. Horien etsenpluak inarrosirik, belaunaldi gazteagoak haiek urratu bideari jarraitzea erabaki zuen, eta gero eta segi-zio handiagoa izan du.

Gabriel Arestirekin harreman estu eta fruitukorrak izan zituen Andolinek solasaldi, eztabaida eta bidaia askotan zehar. Bera nolabait lotsaz gorritzeko beldurrez bada ere, ezin dezaket hemen aipatzeke utzi, 1970. urtean, urriaren bukaeran Zuberoara hirurok elkarrekin egin genuen ibilaldian gertatua. Euskaltzaindiak bilera zuen han, bide batez Jean Dominique Salaberri kantu biltzaile zuberotarrari bere *Chants populaires du Pays Basque* liburuaren lehen mendeurrenean omenaldia egiteko, eta, hortaz, ekitaldi irekia zen. Egun hartan, gainera, Luis Villasantek Euskaltzaindiaren burutza hartzen zuen.

Edonola ere, huraxe izan zen Andolinek Maulera egiten zuen lehenbiziko bisita. Bide osoan zehar Gabriel Arestirekin era guztietako euskal gaiak ukitu eta eztabaidatzeaz gainera, Zuberoara heltzean, Andolinek bileran zeuden euskaltzainekin zein iparraldeko jendeekin euskaraz parra-parra inolako oztoporik gabe jardun zuen. Txikitandik euskaraz zekiten euskaltzain zahar batzuk orde, haiekin, zuberotarrekin bereziki, elkar ezin adituz zebiltzan eta guztiek harriduraz miresten zuten umegorri haren hizkuntz trebetasuna eta maila ona. Eta hori guztiari inolako harrokeria eta hantusterik gabe egiten zuen gure Andolinek, hots, berak hainbeste miresten duen xalotasunaz, hori gauzarik ohikoena eta normalena balitz bezala.

Aresti bera ere harri eta zur utzi zuen bidaia honetan Bizkaiko mutur honetako gazte hark eta haren omenez artikulu gogoangarria idatzi zuen *Anaitasuna* aldizkariaren hurrengo zenbakian: *Munstro bat, munstro bi*, Euskal Herri-an sortzen ari zen belaunaldi berria goresteko. Hura nolabaiteko profetia izateko zen, harrezkero, Andolinen gisako gazte asko sortu baitziren. Eta ororen oinarrian, berriro diot, irakaskuntza, euskarazko irakaskuntza batik-bat, funtsezkoa izan da, Joanes Etxeberri Sarakoak duela hirurehun urte ederki iragartzen zuen bezala (1).

Gure hizkuntza baserri giro apaletik atera, horixe zen Eguzkitzak aurrean zuen beste erronka, hain zuzen, eta ez zen txikiagoa euskara bera ikastea eta batzea baino, hots, gure mintzaira bizimodu modernorako egokitu eta kaltetzea. Ideia hori baina, ez zen hain berria. Lizardik berak ederki adierazia zuen asmo hori bere «oro-mintzo» bertso sonatuan, euskara noranahikoa nahi zuela aldarrikatzean. Halere, handik laster helduko zen gerrak guztiz zapuztuko zituen euskaltzaleen asmo onak. Eta frankismoaren azken garaira arte itxaron behar, bide horretan aurrerapausoak egin ahal izateko.

Bere herriarekin ongi sintonizaturik dagoenak sentiberatasun berezia ohi dauka bere ingurumeneko premiez konturatzeke ere. Horregatik, Andolinek

(1) Honela deitoratzen zuen lapurtar idazleak Euskal Herriak pairatzen zuen eskola gabe-ko egoera: «*Eta oraiokoe ere [gazteek] balute halako esku-emaille bat, eta bere herrian balituzte eskolak, bertze jendakiek tuzten bezala, ezut dudarik, eman letzaketela bere izpirituoko puntaren frogak. Ordea hunelako laguntza faltaz hanbat adimendu eder, eta gai onak dohakabeki gelditzen dira mendi eta arrokaean ehortziak, eskoletan enplegatua izateko laguntzarik izan gabez, eta eginbide hautara igaiteko biderik ez izanez*». Gerotxoago era honetako gonbitak egiten zizkion euskal gazteriarri «*...baldin eskoletako harmen bidez nahi baduzue zuen bethiereko omena hedarazi, jakin zazue, zuen eginbidea dela. estudioan behar bezala enplegatzea, egiazko garaitiaren ardiesteko; errekonpentsa berezi bat nahi baduzue ardietsi, letren haziak erain zatzue, zeren estudioko arbolatik bilduko baituzue bethiereko omenaren fruitua. Baldin gutizios bazarete loriaz aberasteko, eskoletako urre-meatzetan enplega, eta trabailla zaitzte. Baldin desiros bazarete ohorearen zelai eder, eta zabaletan pasaietan ibiltzera, har zazue estudioaren karrosa. Baldin nihor kausitzen bada zuen artean estimuaren egartsuaz sekeriatua dagonenik, laster egin dezala eskolako ihurrira, handik atherako tu egiazko estimuaren usin hondar gabeak, xirripa, eta hibai usintsuak. Nahi duzue laudorioen portura hedatu? Sar zaitzete autoreen untzian, edo fragatan...*» Joanes Etxeberri Sarakoak, *Lan hautatuak*, Lur editoriala, Donostia, 1972, 174. eta 190-191.

euskara bere eguneroko bizitza pertsonalean ez eze, hiriko eta unibertsitateko giroan ere txertatzeko konpromisoa oso-osoan onartu zuen. Unibertsitateko ikasketak 1975ean, Franco hil baino hilabete lehenago amaitu ondoren, ikasten segitzea pentsatu zuen. Ikasketetan lorturiko kalifikazioek aukera ona eman zioten Eguzkitzari kanpoan estudiatzeko bekak lortzeko: Salamankan (1975-76) Koldo Mitxelenaekin, Alemanian Koloniako Hizkuntzalaritza Institutuan (1976-78). Estatu Batuetan Iowa-ko Unibertsitatean (1980) eta Californiako Unibertsitatean Los Angelesen (1986), bertan bere doktoregoa eginez.

Ikerketa-ikasketak egiteko laguntzak eta sariak ere oso ugariak izan ditu. Hori dela eta, Mitxelena zenak umorez esaten zuen Andolin Guinnessen egoteko modukoa zela, berak behintzat ez baitzuen ezagutzen beste euskaldunik kanpoan ikasteko hainbeste beka lortu zuenik, eta seguraski arrazoa izan.

Baina ikasle ez eze, irakasle ere luzaz ibili zaigu Andolin. Euskara, gaztelania, ingelesa, linguistika orokorra, dialektologia erromanikoa, semantika eta tipologia linguistikoa irakatsi ditu Deustuan, Estatu Batuetan eta Euskal Herriko Unibertsitatean, aldi berean mintegi eta ikastaro ugari emanaz.

Mundu zabaletik egindako ikas-ibilaldietan hitzaldi ugari eskaini ditu hizkuntzalaritzaren eta literaturaren gainean euskaraz, gaztelaniaz, ingelesez eta alemanez. Era berean anitz artikulua idatzi eta argitaratu dizkigu aldizkari espezializatuetan. Liburuak ere ez ditu falta. Batzuk literatur sorkuntzakoak: *Lehen orenean* (1978) eta *Herioaren itzalpean* (1998) eleberriak, *Orhiko mendirantz urratsez urrats* (1986), *Urkidian zehar* (1987), *Mila urte igaro eta, ura bere bidean* (1993) poema liburuak eta bere poesiaren antologia euskaraz eta katalanez (2001), eta beste batzuk itzulpenak, mundu zabaleko literatura gureru euskaraz eskaintzeko asmoz, adibidez Konstandinos Kavafis idazle grekoaren poema-antologia bikaina (1995).

Horiez gainera, Juan Tartasen eta Jon Miranderen idazlanen edizioak ere prestatu eta berrargitaratu ditu. Kazetari moduan hainbat artikulua eta liburu-kritika eskaini dizkigu *Anaitasunan*, *Argian*, *Euskaldunon Egunkarian*, *Jakinen*, *Hegats*, *Maiatz*, *Zehatz* eta beste hainbat agerkaritan. Horrez gainera, Euskal Idazleen Elkartearen lehendakaria eta Eusko Jaurlaritzaren Euskara Aholku-batzordearen kidea izan da aspaldiko bost urteotan.

Bestalde, 1986. urtetik Euskaltzaindiaren gramatika-batzordean lanean jardun du. Hortaz, bere merezimenduengatik, gure Akademiak, 1991.an euskaltzain urgazle izendatu zuen. Geroztik exonomastika eta biblioteka batzordeen kide ere izana da.

Hizkuntzetan ere ez dugu edonor Andolin Eguzkitzan: ongi daki mintzatzeko gaztelaniaz, euskaraz, alemanez, frantsesez, ingelesez eta katalanez, eta horiez gainera, trebea dugu italiara, portugesa eta latina ere irakurtzen.

Baina tira, aski da, noizbait gelditu beharra dago eta. Ez, ez dut aurrera segitu nahi, behin artikulua, argitalpen, liburu, kargu eta gainerako merezimenduen itsas hondar gabe honetan sartuz gero, ez baitzait erraza gertatuko, zerbait ahantzi gabe hortik hutsik egin gabe salborik irtetea. Uste dut, bestalde, gure Andolinen apaltasuna nahiko gorritu eta ahalketurik dagoela honezkerok. Entzule gehienok, gainera, gure euskaltzain berria nik bezain ondo ezagutzen duzue eta, beraz, alferrik bezain aspergarria izango zaizue aurretik dakizkizuenak niri errepikatzen entzun beharra. Esan dezadan, beraz, honekin bukatzeko, eta abar eta abar.

Ikusi dugunez, luzaro ibili zaigu munduan zehar ikasten Andolin Eguzkitza, bere burua jakituriaz eta esperientziaz hornitzen. Hala eta guztiz ere, ez du horregatik galdu bere herriaganako, bere jendeaganako atxikimendua. Euskaltzaletasuna eta abertzaleatasuna inoiz kanpora irten ez direnen txokokeria dela uste dutenek on lukete Andolinen eta bere moduko beste askoren kasu ugariak hobeki kontsideratzea. Atzerrian ikusi eta ikasiek beren balio propioak ikuspegi zabalagoz estimatzen irakatsi diete guztiei, eta behin formazio ona lortu ondoren, bertora itzuli dituzte begiak, beren ekarpen intelektualak beren herriari eskaintzeko. Izan ere, antzeko zerbait sentitu eta adierazi zigun Iparagirrek berak ere bere kanta ezagunean: *Herrialde guztietan toki onak badira, baina bihotzak dio: zoaz Euskal Herrira!*

Andolinengan, bestalde, argi ikusenezake euskarak eta euskal kulturak normalkuntza bidean azken urteotan lortu duten maila jasoaren islada. Horretarako, adibide gisa, utziko didazue beste pasadizo bat kontatzen, hau orain-tsukoagoa, iazko abenduaren 13an Eibarren gertatua. Euskal Idazleen Elkarteak gonbidaturik, Stephen Jay Gould estatubatuar biologo ospetsuak mintzaldi bat egin behar zuen bertako Armagintza Eskolan. Gaia: neodarwinismoari buruzko gogoetak. Hizlariaren maila eta ospea ezaguturik, jende asko bildua zen han bera entzuteko. Mintzaldia ingelesez izango zenez gero, aldi bereko itzultze zerbitzua aurrikusia zuten antolatzaileek, baina azken orduko gaizki uler-tu bategatik –giza faktorea hemen ere!– itzultzailea ez zen agertu, eta arazoa konpontzeko, Andolinek berak, aurkezlea zen aldetik, itzulpena ingelesetik euskarara egiteko eskaini zuen bere burua.

Berbaldi osoan zehar, behin ere hutsik egin eta inolako zalantzarik izan gabe, gaia beretzat aski arrotz eta ezohikoa zen arren, bikainki azaldu zigun, Gould jaunaren solasa, terminologia zientifikoa erabateko zehaztasunez errespetatuz. Eta hizlaria bera ere, harriturik, horretaz ongi jabetu zen, ekitaldia amaitzean, berari zuzenduriko txalo zartaren ondoan, mirespenez eta esker onez, beste txalo batzuk eskatu baitzituen Andolinentzat, bere itzultzaile-zeregina hain ederki bete zuelako. Ekintza horrek, bat-batean eta ezustean burutuak, ondo ederto erakutsi zigun, batetik, euskararen normalkuntza eta gure hizkuntzaren zientzi homologagarritasuna, eta bestetik euskara ikasi eta landutako pertsona baten maila, noraino helduak ditugun une honetan. Hori ezinezkoa izango zen orain dela berrogei urte, eta oraingo lorpen bikain horien

aurrean, pozik egon gaitetzke, eta itxaropentsu, euskarak geroan ere ukan dezakeen etorkizunaz.

Horren guztiorren ondorioz, noski, Euskaltzaindiak bere kide egitea erabaki du, Luis Villasante handiak utziriko aulkia betetzeko. Ez da bera Euskaltzaindian egon den Eguzkitza bakarra, gure Akademia sortu zenean ere beste bat izan baitzen, alegia, Joan Bautista Eguzkitza Meabe, Lemoako semea. Edonola ere, honetara burutzen da, oraingoz behintzat, Gabriel Arestik duela hogeita hamabi urte, Zuberoarako bidaia ahantzezin hartan Andolinengan jadanik aurrikusi zuena: bidean abiatua zen eta erdal eremutik zetorkeen belaualdi berriaren goi helburua. Honetan ere, Arestiri aitortu beharko diogu azti bikain eta igarle goiztiarra izateko meritua, Andolin Eguzkitzak euskal alorrean izango zuen etorkizuna auresatean, berak, sinbolikoki, Enkarterriko eta, oro har, Euskal Herri gutziko, belaualdi gazteago eta ugariago osoa irudikatzen digulako, euskaldun berriena batez ere.

Txomin Agirrek bere Garoaren bukaeran idatziriko hitz gogoangarri haiek ekar genitzake hona: *«ez du bat ere axola hegi eta hegal guztiak igitaiaz moztu arren. Sustraita geldituez gero, garoa egon dan tokian herriz ere garoa dator»*. Gure ondarrutarrak duela ehun urte zekusan gizartea asko aldatu da. Toki askotan, egia da, oraindik zutik dago, lehen bezala, antzinako euskal eredu hura, geure egunotara moldatua. Beste eskualde batzuetan, ordea, bertoko enberrari kanpoko txertoak egin dizkiote Gaztelatik, Kantabriatik, Galiziatik, Andaluzia eta Extremaduratik eta azken orduan Afrika, Hego Amerika, Asia zein Europaren ekialdetik helduriko jendeek, nor bere kultur ezaugarri bereziak gurea aberastu eta osatuz. Egia esan, bere historian zehar Euskal Herriak, iraganbidea izanik, jende askoren pausaleku eta harreratokia izan bada ere, azken bi mende hauetan inoizko jende uholde handiena jaso du, eta horiek guztiok bereganatu eta integratzeko erronka handia daukagu.

Azpian baina, gure herriak lurpean sakon-sakonean sarturik, lehengo euskal erro jator zaharrak bizirik dauzka oraindik, beti iraunkor, gure iragan eta historiarekin lotzen gaituen lurrari ongi atxikiak, eta oraingo belaualdi berrioi ere beren zukua, bere barruko ura eta izerdi bizikorra ematen segitzen diete, guztiok, bertoko zein kanpokoak, bere azal gainean euskaldun sentiaraziz.

Baina elkar-osatze hori konbentzimenduz, elkar adituz, auzotasun eta anaitasun giro baketsuan egin beharra dago, eta inola ere ez presio, gogorkeria, mehatxu eta indarkeriapean, aniztasuna eta giza eskubideak errespetatuz, eta orenen gainean, giza bizitza bera bermatuz. Gure herriari bezala, indarkeriazko ekintza itsuek ez diete inolako mesederik egiten euskarari ez eta gure hizkuntzaren Akademiari ere, eta pertsonen kontrako eraso deitoragarriek ere ez, aurretik beste askok bezala, aste honetan Eduardo Madina gazteak bidegabeki jasan behar izan duenaren antzekoek, eta bai kalte galanta, gure Herriko bizikidetasun giroa nahasi eta batzuei euskara eta gure kultura jendaurrean era horretako basakeriekin maliziaz lotu eta uztartzeko aitzakia

bikaina ematen dietelako. Bidea, berriro diot, bake-bidea da, besteenganako errespetua, elkar aberastea; hizkuntza, azken buruan, Villasantek berak nekatu gabe errepikatu ohi zuenez, gizarte osoaren ondarea izatea nahi badugu behintzat.

Hortixek helduko zaigu, hain zuzen, gaurko euskalduntasun berria, kale giroan mamitua, giza harreman zintzoen ondorio gisa, baserria gogoan baina jadanik testuinguru horretatik halabeharrez urrundurik, iratze-usaina baino hobeki ordenagailu-distira ezagutzen duena, beti etorkizunari adi.

Enkarterriko guraso eta aitiba-amama askok amestu zutena egia bihurtzen ari da. Beren asaba zaharrek zerabilten euskara hura beren iloben ahoan lortzen dakusate orain, eta frankismo garaiko eskola eskusibista, deserrotzaila eta antieuskaldun hark, etorkinei euskal gizartean integartzeko aukera ukatzen ziena, hau da, euskara eta euskal kultura ikasiz, bertokotzea, aspaldion beren seme-alabengan berreskuratzen eta betetzen ari da. A zer nolako harrotasun jatorra erakusten dute etorkin askok beren ondorengoek euskaraz ongi dakitela esatean. Eta harrotasun hori ez da, soilki, haiena, gainerako euskal herritar gutziona baizik.

Hortxe dira, guztion poztasunerako, kanpoko deiturak dituzten idazle, irakasle, irrati eta telebista-aurkezle, funtzionario, kirolari eta pertsona publiko gero eta ugariago horiek, eta alderdi politiko guztietako kideak ere bai, euskaraz inolako problemarik gabe berba egiten dutenak, euskara etxean ikasitako guztiek gaztelaniaz ere ederki dakiten bezala. Horixe da, benetako gizarte-integrazioa lortzeko eta aniztasuna errespetatu eta praktikatzeko bidea, eta ez, itxuraz eta ahoz beren burua pluralista agertu arren, gurean *de facto* erdaldun elebakar izaten ahalegintzen direnena.

Guztiok dakigu baina, Bibliak fariseu eta lege-maisuez esana: «*Saia zaitzte, beraz, haiek esaten dizueten guztia betetzen; baina ez egin egiten dutena; esan, esaten baitute, baina egin ez*». (Mat. XXIII-39). Eta izan ere, predikurik onena norbere eguneroko bizi-eredua izaten da, hori barruan omen daukagun ideologia eta idealismo pertsonalarekin bat datorrela erakustea. Eta Andolin Eguzkitzak lekukotasun hori eskaini digu: belaunaldi kontsekuente baten eredua izan dugu bera, erdaldun jaio arren, euskaraz ikastea eta lantzea posible dela eta erdal giroan ere euskaraz bizitzeko ahalegina merezi duela agertu duelako, orain arte posibilitate hori, gure hizkuntzaren kalterako, aldearantziz posible izan den bezala, hots, euskal giroan erabat erdaraz bizitzea. Beraz, frogaturik gelditu da aurreko joera eta inertzia historiko kaltegarriak, benetan nahi badugu, norabidez alda daitezkeela, gure jatorrizko balioak berreskuratzeke.

Amaitzera noa. Gaur Andolin Eguzkitza, Enkarterriko lehen euskaltzaina, ohoratzera etorri gara. Bere sarrerarekin baina, Euskaltzaindia bera ere ohoratzen da. Asko da orain arte egin duena baina segur naiz gehiago izango dela oraindik beragandik jasoko duguna. Erasmo Rotterdamgoak eromenaren lau-

dorioa idatzi bazuen, Andolinek xalotasuna goretsi digu maisuki, Arantzazuko fraidea eredu harturik. Biak, zentzu oneko eromen berritzailea eta bizikidetasun hoberako xalotasuna, beharrezkoak direlakoan nago.

Eskerrik asko eta ongi etorri gure artera, adiskide Andolin.

Para terminar, deseo dar la bienvenida a nuestra Academia a Andolin Eguzkitza, que estoy convencido que no será el último miembro de Euskaltzaindia nacido en esta zona de Bizkaia. Su trayectoria en el estudio, cultivo y defensa de la lengua vasca le han hecho merecedor de esta distinción. He querido subrayar la honestidad y ejemplaridad de su postura como intelectual vasco comprometido con su país, trabajando siempre por su desarrollo cultural, pluralista, armonioso y pacífico. Esto es algo a tener en cuenta y a valorar muy especialmente en la actual situación, en la que algunos todavía se empeñan en utilizar la fuerza, la imposición y la violencia contra sus adversarios políticos, mostrando nulo respeto por los derechos humanos más elementales, cuyas lamentables consecuencias, entre otros muchos, ha sufrido esta misma semana y en esta margen izquierda el joven Eduardo Madina, al que deseo una pronta recuperación.

Nuestro país, nuestro pueblo, están siendo víctimas de una sinrazón que nos golpea una y otra vez, y ello afecta también al euskara y su Academia, ya que, además de causar un absurdo sufrimiento a muchas personas, contribuye a enrarecer el clima de paz y buena convivencia necesarios para toda comunicación cultural y comprensión mutua, al tiempo que es utilizado por quienes tratan de tergiversar las cosas, asociando injusta y malintencionadamente el uso, la promoción y la defensa del euskara con la violencia y unas determinadas opciones políticas. No olvidemos que la lengua y la cultura deben ser un patrimonio de toda la sociedad, al margen de cualquier interés partidista, tal como nos lo ha recordado acertadamente Andolin Eguzkitza, al citar aquí las palabras tantas veces repetidas por nuestro llorado académico y ex-presidente Luis Villasante.

Besterik ez. Berriz ere, adiskide Andolin, eskerrik asko, eta ongi etorri gure artera.

Anitz esker guztioi.